

λινίκου πῦρ ἐφέρετο πρὸς τὰ κάτω τε καὶ πρὸς πᾶσαν οἰκονομήσαντες ἤθελε δοθῆ αὐτῷ διεύθυνσιν. Κατέστρεψε δὲ τὰ πάντα, καὶ οὔτε λίθος οὔτε σίδηρος ἀντεῖχεν εἰς τὴν ὄξειαν αὐτοῦ ἐνέργειαν· οὐδὲ ἠδύνατο νὰ σβεσθῆ εἰμὴ δι' ὄξους, ἢ ἄμμου, ἢ οὖρον. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἦτο ποικίλη. Ἐν μὲν ταῖς ναυμαχίαις ἐπλήρουν διὰ τῆς ὕλης ταύτης πυρπολικὰ, τὰ ὁποῖα, ἐμβαλόντες εἰς αὐτὰ πῦρ, ἐξέθωνον κατὰ τῶν πολεμίων· καὶ πλὴν τούτου ἐπέθετον ἐπὶ τῆς πρώρας τῶν δρομῶνων μεγάλους χαλκίνους σίφωνας δι' ὧν ἐσφενδόνιζον τὸ πῦρ ἐκεῖνο κατὰ τῶν πολεμίων. Εἰς δὲ τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας, ἢ ἐξηκοντίζετο δι' ἀναλόγων τινῶν σωλήνων, ἢ περιεκλείετο, ὅτε μὲν ὡς κόνις ὅτε δὲ ὡς ἔλαιον, ἐντὸς ὑελίνων ἢ ἐπιεπιχρισμένων πηλίνων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα οἱ στρατιῶται ἐρρίπτον διὰ τῆς χειρὸς, ἀνάψαντες τὸ ἐμπύρευμα. Ἐν ταῖς πολιορκίαις ἐνίοτε περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ βάλλωσιν ἐπὶ τὰς μηχανὰς τῶν πολιορκητῶν ἔμβολα σιδηρᾶ ἔχοντα μὲν δ-ξυτάτην τὴν ἄκραν, περιβεβλημένα δὲ διὰ στυπ-πείου ποτισθέντος ὑπὸ τῆς ὕλης ταύτης. Ἀλλὰ φοβερώτατον ἀπέβαινε μάλιστα τὸ ἑλληνικὸν πῦρ ὅτε ἐνιάσσετο διὰ βαλλιστρίδων εἰς δόσιν ὑπερβάλλουσαν, ἣτις, διασχίζουσα τὸν ἀέρα ὡς ἀστραπὴ καὶ κεραυνός, κατέφλεγεν, ἐὰν πιστεύσωμεν τὰ λεγόμενα, ὀλόκληρα τάγματα καὶ πλοῖα καὶ οἰκοδομήματα. Τοιοῦτο λέγεται ὅτι ἦτο τὸ πῦρ τὸ ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου ἐπινοηθὲν καὶ διακοινωθὲν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησιν. Ἡ κυβέρνησις αὕτη ἠγωνίσθη καὶ ἐπέτυχε νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἀπόβροχτον τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, ἣτις ἐνηργεῖτο διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Καλλινίκου· τοῦτο τοῦλάχιστον λέγει ἐν τῇ ΙΑ' ἐκατονταετηρίδι ὁ Γεώργιος Κεδρηνός, ὅστις ὀμιλῶν περὶ τοῦ Καλλινίκου ἐπιφέρει· «ἐκ τούτου καταγράφεται ἡ γενεὰ τοῦ Λαμπροῦ τοῦ νυνὶ τὸ πῦρ ἐντέχνως κατασκευάζοντος.» Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἐπὶ τέλους οἱ Ἄραβες ἐγνώρισαν τὸ μυστήριον, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ μέσου αἰῶνος ἐξέλιπεν, ἄδηλον πῶς καὶ διὰ τί, ἢ χρῆσις τοῦ ὕγρου πυρός. Ἐνοεῖται ὅτι εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ χημικοῦ τούτου πειράματος· ἐκ διαλειμμάτων μάλιστα ἐβρέθη ὅτι ἀνεκαλύφθη τὸ μυστήριον, ἀλλὰ πρακτικὴ αὐτοῦ χρῆσις οὐδεμία ἀνεσάνη.¹

Τὰ τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ λα ν δ α εἶνε λέξις λατινική, calendae, καλάνδαι. Ἡ λέξις αὕτη ἐσημαίνει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὴν 4 τοῦ μηνός. Ὡς γνωστὸν οἱ Ῥωμαῖοι δὲν διήρουν τὸν μῆνα εἰς ἑβδομάδας, ἀλλ' ἠρίθουν τὰς ἡμέρας τοῦ μηνός ἀρχόμενοι ἀπὸ τινος ἐν τῷ μηνί σταθεροῦ σημείου καὶ βαίνοντες εἰς τὰ ὀπίσω. Τὰ σημεῖα ταῦτα ἦσαν τρία· αἱ καλάνδαι ἢ καλάνδαι (4 τοῦ μηνός), αἱ Νόνναι (5 καὶ εἰς τινὰς μῆνας 7 τοῦ μηνός) καὶ Εἰδοί (13 καὶ εἰς τινὰς μῆνας 15 τοῦ μηνός). Ἐκ τούτου ἐπεκράτησε νὰ καλοῦνται καὶ παρ' ἡμῶν τὰ ἀδόμενα κατὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν πρώτην τοῦ μηνός, τοῦτέστι τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, καὶ λα ν δ α. Ἐκ τούτου καὶ ἡ παροιμία ἀναβάλλειν πράγμα τι εἰς τὰς

ἑλληνικὰς καλάνδας, τοῦτέστιν ἀναβάλλειν διὰ πάντοτε διότι οἱ ἑλληνικοὶ μῆνες δὲν εἶχον καλάνδας, ἣτις παροιμία ἀντιστοιχεῖ περίπου πρὸς τὸ νῦν ἐν χρῆσει λόγιον· τὸν μῆνα· ποῦ δὲν ἔχει Σάββατον. Σ. τ. Δ.

ΚΑΛΑΝΔΑ

Ποῦ εὐρίσκει ὁ παρατηρητὴς καὶ ὁ ἱστορικός τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἐκάστου ἔθνους; εἰς τὰ πατροπαράδοτα αὐτοῦ ἔθιμα· πόθεν ὁ νομοθέτης θὰ λάβῃ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς βάσεις τῶν θεσμοθεσιῶν του; ἀπὸ τῶν τοπικῶν ἐθίμων· ὅτε ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ὕλακτεῖ, καθὼς ἔλεγεν ὁ Ὀμηρος, ἢ λακταρεῖ, καθὼς λέγομεν καὶ ἡμεῖς ἀκόμη καὶ σήμερον, καὶ τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο αἶσθημα τῆς πατρίδος ἀναζωπυροῦται, καὶ εἰς τῶν ὑπεργήρων αὐτῶν ἀκόμη καὶ τῶν πεντήκοντα πολλάκις ἔτη ξενητευμένων τὴν μνήμην; ὅταν ἀναπολήσωσι τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος των, τοὺς φυσικοὺς τούτους τοῦ λαοῦ θεσμοὺς, τοὺς ὁποῖους ὅς τις περιφρονεῖ καὶ ἐξευτελεῖ,

» κεῖνος ἐκ αἰδάρου ἢ ἀδάμαντος κεχάλκευται μέλαιναν κραδίην »

Μοὶ διηγεῖτο γέρων ἱερωμένος καὶ διδάσκαλος ὅτι οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἀρνησίθησκοι Λαλιῶται, ὁσάκις ἤκουον κατ' ἔτος τελουμένην μετὰ πυρβολισμῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τὴν Ἀνάστασιν, ἐπυροβόλου συνεορτάζοντες καὶ αὐτοί. Τὰ ἔθιμα εἶνε τὰ ζῶντα ἀρχεῖα τῶν ἐθνῶν, εἶνε αἱ περγαμνηαὶ τῆς καταγωγῆς των. Τίς ἠδύνατο νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὰς παλαιὰς Ἀθηναίαις, ὅταν τὴν τεσσαρακοστὴν πρώτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, ἐπέστρεφον ἀπὸ τῆς Καισαριανῆς, πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, κλαδηφοροῦσαι καὶ αὐταὶ καὶ οἱ κἀνθῶνες, ἐφ' ὧν ἐπωχοῦντο, ὀγκώμενοι ἐξάκουστον καὶ λαμπρὸν, ἐν ᾧ διεβαινον μεταξὺ μυριάδος θεατῶν, φαιδρνομένων πρὸς τὸ θέαμα; Καὶ τί ἄλλο ἔκαμναν καὶ πρὸ εἰκῶν αἰῶνων οἱ σκώπτοντες εὐφῶς ἀλλήλους τὰ ἐξ Ἀμάξης περὶ τὴν περὶ τὸν Κηριστὸν γέφυραν, ὅταν διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἐπέστρεφον αἱ Θεσμοφοριάζουσαι ἀπὸ τῶν Ἐλευσινίων; Ἄλλ' εἶπον εἰς τὰς ἀπογόνους των ὅτε εἶνε ἐντροπὴ νὰ καθβαλικεύωσιν ὀνάρια, καὶ τὸ ἔθιμον ἔπαυσε, καὶ σήμερον, καλῶς ἐκδικούμεναι τοὺς ἀνδράς των αἱ Κυραῖαι, ζητοῦσιν ὄχι η μα! Οὕτως ἐκλίπουσιν, ἀνὰ ἐν καθ' ἡμέραν, τὰ ἀρχαιοτρόπα ταῦτα λείψανα τῶν ἀρχαίων αἰώνων, τὰ λαλοῦντα οἰκόσημα τῆς οἰκογενείας μας! ἀς σπεύσωμεν ν' ἀποθησαυρίσωμεν λοιπὸν τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς ἀρχαῖα κειμήλια, πρὸς ἀπλὴν τοῦλάχιστον περιέργειαν, ἐὰν οὐχὶ πρὸς σπουδὴν, τῶν μεταγενεστέρων.

Τὴν πρώτην ἐκάστου ἔτους ἐπανηγυρίζον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ, κατὰ μίμησιν καὶ διαδοχὴν αὐτῶν, οἱ τοῦ Βυζαντίου Γραικοὶ, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἄχρι τοῦδε. «Νέου μὲν γὰρ ἔτους, λέγει ὁ Ἡρωδιανός, τῆς ἐπιούσης ἐμελλεν ἀρξασθαι ἡμέρας. . . Σέβουσι δὲ τὴν ἐορτὴν Ῥωμαῖοι, Κρόνικ προσχωροῦντες, . . . τὴν τε τοῦ ἔτους

1. Ἐστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Σ. τ. Δ. ὅτι οἱ Κ. Παπαρηγοπούλου.